

DE TRAGISCHE KERN VAN UILENSPIEGELS GELACH

Wie 'humor' zegt in Vlaanderen, denkt vaak ook aan de 'schelm' Tijl Uilenspiegel. George van Raemdonck (1888-1966), de cartoonist aan wie Winne Gobyn in dit nummer een uitgebreid artikel wijdt, gebruikte bijvoorbeeld 'Tyl' als een van zijn pseudoniemen. Hij bracht in 1933 ook een kalender uit met twaalf illustraties die episo- des uit het verhaal van Tijl Uilenspiegel verbeeldden.

Tijl Uilenspiegel duikt rond 1500 op in Duitse verhalen en niet veel later ook in boekvorm in Antwerpen. Tal van kunstenaars vanaf de 19de eeuw hebben hem als de vleesgeworden schalk in hun armen gesloten, zoals de componist Richard Strauss die in 1896 het symfonische gedicht *Till Eulenspiegels lustige Streiche* [Tijl Uilenspiegels schelmenstreken] schreef of de Vlaamse dichter Bert Peleman die in 1968 *In het spoor van Uilenspiegel, schalk en vrijheidsheld* uitgaf. Dat Tijl Uilenspiegel ook tot 'vrijheidsheld' uitgroeide was, is te danken aan de Belgische schrijver Charles De Coster (1827-1879). De zoon van een Vlaamse vader en een Waalse moeder zette met zijn in 1867 gepubliceerde historische roman *La légende et les aventures héroïques, joyeuses et glorieuses d'Uilenspiegel et de Lamme Goedzak au pays de Flandres et ailleurs* Tijl Uilenspiegel neer als de symbolische incarnatie van de vrijheidsstrijder die aan de zijde van de geuzen vecht tegen de Spaanse overheersing in de Nederlanden van de 16de eeuw.

Het boek van De Coster kende tal van vertalingen. Een heel bijzondere is de bibliothele uitgave in twee delen die precies 100 jaar geleden verscheen bij Kurt Wolff Verlag in München.¹ Het in 'Fraktur', 'gotisch' schrift, uitgegeven boek is verlucht met 150 houtsneden van Frans Masereel (zie illustratie), waarvan er vijftig een hele bladzijde beslaan. Het boek – een streling voor het oog – brengt heel wat groten uit de Europese cultuur samen: de legenda-

rische Kurt Wolff die het werk van expressionistische dichters heeft uitgegeven, de dichter Karl Wolfskehl van wie de Duitse vertaling stamt, Frans Masereel uiteraard wiens werk heel wat weerklank gevonden heeft in Duitsland, en niet te vergeten de Franse schrijver Romain Rolland die het voorwoord schreef (dat op zijn beurt ver- taald was door de Oostenrijkse schrijver Paul Amann).

Rolland, die in 1915 met de Nobelprijs voor Literatuur vereerd werd, was een geëngageerd auteur. Tijdens de Eerste Wereldoorlog oefende hij vanuit zijn verblijfsoord in Zwitserland zware kritiek uit op de oorlogvoerende partijen. De pacifist en antimilitarist Rolland zette zich na de oorlog in voor de verzoening tussen Frankrijk en Duitsland. Zijn 'Préface' bij de uitgave van Kurt Wolff Verlag wilde hij als 'Des Spiegels Vorwort' weergegeven zien als aanvulling van wat bij De Coster het 'Préface du Hibou' en in de Duitse uitgave 'Vorrede der Eule' luidde. Hij betuigt er eer aan Tijl Uilenspiegel, de 'geus van Vlaanderen' als "der Vorkämpfer seiner Nation und ihr Befreier, der für sie Rache nimmt durch sein Gelächter wie durch seine Axt" [in het origineel: "le champion de sa race et son libérateur, qui la venge par le rire, qui la venge par la hache"]. Het gelach van Tijl Uilenspiegel, dat weergalmt in het krachtige werk van De Coster, is het "masker van de vrolijke sileen, die een onbarmhartig gelaat verbergt, bijtende gal, vlammeende passies (...) De kern is tragisch".

De Franse letterkundige brengt ook hulde aan Masereel als Uilenspiegels "broeder door de niet te temmende zin voor onafhankelijkheid". Woord en beeld versterken elkaar in deze prachttuitgave. "Toen ik deze houtsneden bekeek, hoorde ik Uilen- spiegel", besluit Romain Rolland zijn indringende voorwoord.

Dirk Rohtus | voorzitter van het ADVN

(1) Ch. De Coster, *Die Geschichte von Uilenspiegel und Lamme Goedzak und ihren heldenmäßigen, fröhlichen und glorreichen Abenteuern im Lande Flanderns und anderwärts*, Kurt Wolff Verlag, München 1926, 2 delen, XLIII, 496 en 536 pp.